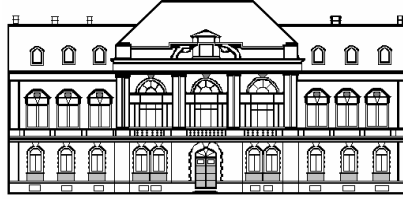

MISKOLCI
EGYETEM
UNIVERSITY OF MISKOLC

MTA MISKOLCI TERÜLETI
BIZOTTSÁGA

FORDULATOK A FORDÍTÁSTÖRTÉNETBEN CICERÓTÓL A CAT-IG

XIV. Miskolci Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia

ABSZTRAKTFÜZET

Szerkesztette: Barna László
A konferencia időpontja: 2022. január 25.

PLENÁRIS ELŐADÁSOK

Prof. Dr. Darab Ágnes

egyetemi tanár, intézetigazgató

Miskolci Egyetem, BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

agnes.darab959@gmail.com

A klasszikus antikvitás hazai műfordítás- és recepciótörténetéről

Az előadás Horatius, Vergilius és Catullus költészetének hazai műfordítástörténetére fókuszál. Az antik klasszikusok fordításának rövid történeti áttekintése után három szempont szerint szerveződik a gondolatmenet: a kötetkompozíció, illetve paratextus; a Kerényi-kör és a '30-as évek neoklasszicizmusa; az antikfordítások egyik kortárs paradigmája: a műfordítás mint az intertextualitás alakzata.

Dr. Gyapay László

habilitált egyetemi docens

Miskolci Egyetem, BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

gyapayl@gmail.com

A fordítások célja a klasszikus magyar századfordulón

A magyar történelemben a 18–19. század tágan vett fordulója gazdag a reformprogramokban: legyen szó akár politikáról, akár kultúráról. Jelen előadásban azt vizsgálom, hogy a kultúrára, azon belül is az irodalomra irányuló modernizációs javaslatok milyen szerepet szántak a fordításoknak. Abból a tételből indulok ki, hogy a megújulást célzó tervek jól leírhatók három szempont figyelembevételével: az adott jelen, a kiinduló helyzet jellemzése (diagnózis); az elérni kívánt állapot (célképzet) megfogalmazása; és a műveletek kijelölése, melyek segítségével a kívánatos jövőkép megvalósítható (terápia). A kiindulópontot általában valamilyen válságélmény határozza meg. Esetünkben ez (többnyire) a nyugathoz viszonyított elmaradottság érzete. A célképzet ennek megfelelően a nemzetépítés jegyében történő felzárkózás. A terápiát és így a fordításnak szánt szerepet nagyban meghatározza az, hogy a reform megfogalmazója milyen irodalomfelfogás jegyében alakítja ki koncepcióját. Az itt felvázolt szempontok szerint fogom tárgyalni Kazinczy Ferenc irodalomra vonatkozó programjában a fordításnak szánt szerepet úgy, hogy kitekintéssel leszek Bessenyei György, Batsányi János és Kármán József elképzeléseire is.

Prof. Dr. Kappanyos András

egyetemi tanár

Miskolci Egyetem, BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Irodalomtudományi Tanszék;

tudományos tanácsadó, osztályvezető, igazgatóhelyettes

MTA, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet, Modern Magyar Irodalmi Osztály

kappanyosa@t-online.hu

Műfordítási konvenciók a 20. és 21. században

A ma érvényben lévő műfordítási konvenciórendszert mindenekelőtt a *Nyugat* történeti tekintélye rögzíti. Érdekes módon a prózafordításban, ahol a módszertan és az elvárások kevésbé kodifikáltak, a megújulási kísérletek sikeresebbnek tűnnek: az erős honosító hajlam, a fordítás műveletének (sőt tényének) illuzórikus elmaszkolása, a gördülékenység elvtelen kultusza mindinkább visszaszorul. A versfordítás konvenciói a 20. század első évtizedeiben szintén sokat változtak, és végül rendkívüli kifinomultságot értek el, de végül – különféle, részben irodalmon kívüli okok következtében – több emberöltőnyi időre meg is rekedtek. A napjainkban tapasztalható megújítási kísérletek a versforma teljes elhagyása felé törekszenek, ami egyes esetekben elfogadható, más esetekben irracionális léptékű kulturális veszteséghez vezet, aláásva a kulturális transzfer voltaképpeni célját. Az előadás e törekvéseket veszi szemügyre, illetve (francia–angol műfordítási példákon) bemutat néhány követhető, alternatív gyakorlatot.

Prof. Dr. Prószéky Gábor

egyetemi tanár, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének elnöke, a Nyelvtudományi Kutatóközpont főigazgatója

proszeky.gabor@nytud.hu

Az előadás megpróbálja röviden összefoglalni azokat az eredményeket, amelyeket a magyar nyelvtechnológia már elért, megmutatni a magyar fejlesztéseknek a világ tudományában elfoglalt helyét, és vázolni azokat a lépéseket, amelyek szükségesek, illetve amelyek már meg is kezdődtek a legutóbbi időkből a magyar nyelv digitális fenntarthatóságának támogatására.

SZEKCIÓ-ELŐADÁSOK

Dr. Bajzát Tünde

egyetemi docens

Miskolci Egyetem, Idegennyelvi Oktatási Központ

tunde.bajzat@gmail.com

Idegennyelv-tanulás iránti attitúd és idegennyelv-órai szorongás középiskolások körében Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Napjainkban az élet minden területén kulcsfontosságú szerepet játszik az idegen nyelvek ismerete. A nyelvtanulás folyamatában pedig elengedhetetlen a motiváció. Ennek jegyében született előadásom, melynek célja, hogy megvizsgálja az angol és német nyelvet tanuló középiskolai diákok idegennyelv-tanulás iránti attitúdját és idegennyelv-órai szorongását az angol és a német nyelv tanulása során 16 középiskolában, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Az előadás első része a kutatás elméleti háttérét mutatja be. A második rész a 2018 őszén 453 középiskolai diák körében készült empirikus kutatás részeredményeit ismerteti.

Barna László

egyetemi tanársegéd

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

metalepszis@gmail.com

Szabó Lőrinc műfordítói műhelytitkai

A fordítástudomány nemzetközi kontextusában az elmúlt évtizedekben egyre erősebben jelentkezik az az igény, hogy a diszciplína kultúratudományos kérdésekre is választ adhasson. Ehhez a törekvéshez, így a hazai kulturális fordítástudomány kialakulásához járul hozzá Kappanyos András munkássága is, aki szerint „[a]z irodalmi fordítás sohasem csupán kognitív adatok átkódolása: nem elég hozzá a szótár és a szintaxis.” (Kappanyos 2018)

A recens fordítástudományi irányzatok tehát az interlingvális aktuson túl ma már kitüntetettebben hangsúlyozzák az interkulturális aktust is, ami kifejezetten az irodalmi szövegek fordítása során jelentékeny. Ilyenformán a műfordítónak nem elég a forrásnyelvet és a célnyelvet ismernie, hanem a két különböző nyelvhez tartozó kultúrában is jártasnak kell lennie. Szabó Lőrinc azonban ettől is komolyabb kompetenciákat vár el a műfordítótól: „[a]míg az idegen remekműveket olvassák, értelmezik, [...] addig a műfordítók még nem műfordítók, hanem literátorok, kritikusok, esztéták. Műfordítókká csak a megértésen túl, abban a pillanatban válnak, amikor félretolják a másik nyelvet, és alkotni, formálni kezdenek a saját nyelvük anyagából. [...] A műfordító ott kezd, ahol a nyelvtanár abba hagyja.”

Mindebből jól látható, Szabó Lőrinc milyen összetett mesterségnek tartja az irodalmi művek fordítását: mondatai nemcsak azt implicálják, hogy a szótári megfeleltetés az eminens művek fordítása során csak ritkán adekvát eljárás és hogy a szépirodalmi fordítás interkulturális aktusa előfeltételezi a műfordító forrásnyelvhez és célnyelvhez tartozó kultúra magas szintű ismeretét, hanem azt is *expressis verbis* kifejti, hogy az ilyen típusú szövegek fordításához költői találmány („alkotni, formálni kezdenek”) szükséges, illetve irodalomtörténeti és -kritikai kompetenciákkal is rendelkeznie kell a jó műfordítónak. „Így születik a műfordítás – hódolatból, élvezetből, teremtő lázból és kényszerűségből. A többi: műhelytitok...” – írja Szabó Lőrinc. E műhelytitkokból szeretnék elárulni néhányat, amihez a költő-műfordító németből fordított prózainak szöveghelyeit hívom segítségül.

Bazsóné dr. Sörös Marianna

tanszékvezető egyetemi docens

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

soresm69@gmail.com

Miért Kafka? Franz Kafka Elias Canetti műveiben

Canetti alkotásait jól láthatóan átszövi Kafka gondolatvilága. Elias Canetti: *Prozesse. Über Franz Kafka* című 2019-ben megjelent kötet, melyben részben a hagyatékából eddig nem publikált feljegyzések és esszék kerültek kiadásra, arról tanúskodik, hogy Kafka egész életén keresztül Canetti érdeklődésének a középpontjában állt. Jelen dolgozatomban azt szeretném megvizsgálni, hogy milyen szempontok álltak ennek az érdeklődésnek a háttérben, milyen szerepet játszott Kafka Canetti identitásának kialakulásában és hogyan változott ez a viszony Canetti 1929/30-ra tehető első olvasmányélményétől Canetti nem sokkal halála előtt készített és posztumusz kiadott feljegyzéseig.

dr. Bodnár Ildikó

nyugalmazott egyetemi docens

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék

ildikobodnar@gmail.com

Egy ikonikus magyar vers új kínai fordítása – Petőfi Sándor: *Szeptember végén*

Petőfi versei az 1920-as évektől jelentek meg kínaiul. Az első fordítások történetét Galla Endre 1968-as munkája írja le. Ezek sokáig közvetítő nyelvek révén készültek. A kínai műfordítók Petőfi verseit németből, majd eszperantóból ültették át kínaira. A *Szabadság, szerelem* igen sikeres kínai fordítása is német nyelvből történt, ám az 1950-es évektől már közvetlenül magyarról fordítanak.

A *Szeptember végén* című vers több változatban él. A legújabb Li Zhen Árpád műfordító 2019-ben megjelent *Petőfi Sándor szerelmes versei* című, kétnyelvű kötetében található. A vers egyes idegen nyelveken fordítás-változatok egész sorában ismert; kínai fordítások elemzésével még nem találkoztam. A fordítói munkát sikeresnek érzem: az első versszakban a képi világot, az ellentéteket és az anaforikus ismétléseket egyaránt jól visszaadja, megbirkózik az „Elhull a virág, eliramlik az élet” sorral és a verszáró szerelmi vallomással.

Cseppentő Krisztina

doktorandusz, nyelvtanár

Berzeviczy Gergely Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Technikum

cseppentokrisztina@gmail.com

Frage der Bildung – német kultúraspecifikus elemek fordítása nevelődési regényekben

A klasszikus műveltséghez az európai irodalom kanonizált alkotásainak ismerete is hozzátartozott korábban, amelynek a nevelődési regények fontos részét képezték. E nagy tradíciójú német gyökerű műfaj képviselőit görcső alá véve az előadás azt a kérdést igyekszik körüljárni, hogyan változott egy korszak fontos fogalmának, a *Bildung*nak a fordítása az e műfajhoz sorolt különböző regényekben. A vizsgálat fókuszába Thomas Mann *A varázshegy* című elbeszélését állítja és bemutatja, vajon vannak-e, és ha igen, milyen különbségek a magyarra eddig kétszer átültetett szöveg változatai között a kulturális reáliák fordítása

tekintetében. Ez a huszadik század eleji szöveg művelődéstörténeti szempontból azért is jelentős, mert nagyban hozzájárul egy korszak fontos fogalma, a *Bildung* diskurzusának alakulásához. A fordítástörténeti összehasonlítás eredményeit szélesebb kontextusba helyezve továbbá a *Bildung* fogalmának változásához szintén hozzájáruló más regények magyar nyelvű változata is a vizsgálat részét képezik.

Prof. Dr. Cs. Jónás Erzsébet

professor emeritus, az MTA doktora

Nyíregyházi Egyetem, BTMK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

csjonase@gmail.com

Az orosz fordítástudomány a huszadik században

Az orosz fordítástudomány a huszadik században meghatározó szerepet játszott az egyetemes és Kelet-európai fordítástörténetben. A 18–19. századi orosz nyelvtudományi hagyományok Lomonoszovtól kezdve megalapozták azokat az elméleti szakírói véleményeket, amelyek magát a fordítás mibenlétét összekapcsolták a fordítás elméletével, módszereinek, eszközeinek, strukturális leírásának rendszerezésével. A teoretikusok között Fjodorov, Szejcer, Recker, Vinogradov, Barhudarov és mások képviselik a huszadik század második felében az európai fordítástudomány szakirodalmának orosz vonulatát. Miközben nyilvánvalóan hatottak rájuk is a huszadik században nagy lendületet vett egyetemes fordításelméleti irányzatok, sokat merítettek a korábbi századok orosz teoretikus nyelvészeinek munkáiból. Utat nyitottak ugyanakkor munkásságukkal a mai kor újabb fordítástudományi alapvetései felé.

Prof. Dr. Drahota-Szabó Erzsébet

intézet- és tanszékvezető egyetemi tanár, általános és tudományos dékánhelyettes

Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Nemzetiségi Intézet, Német és Német Nemzetiségi Tanszék

erzsebet.drahota.szabo@gmail.com

„Nincstelenek” és „Die Mittellosen” – Borbély Szilárd regénye a fordíthatóság és a fordíthatatlanság között

Az előadás abból a tézisekből indul ki, amely szerint a szépirodalmi fordítás interlingvális és interkulturális aktus, amiből az következik, hogy a fordításnak nyelvi és kulturális akadályai vannak. A második tézis az, hogy a fordíthatóság és a fordíthatatlanság pólusai között átmenetek vannak. A harmadik tézis pedig úgy szól, hogy a szépirodalmi fordítás célja a kulturális aszimmetria csökkentése.

Az előadás célja ezeknek a téziseknek a bemutatása Borbély Szilárd *Nincstelenek. Már elment a Mesijás?* című regénye és annak német fordítása segítségével, amely a következő címmel jelent meg: *Die Mittellosen. Ist der Messias schon weg?* A konkrét kérdések a következők: Melyek azok a nyelvi akadályok, amelyek leküzdhetők? Mi az oka a nyelvi fordíthatatlanságnak? Mit tesznek ilyenkor a fordítók? Melyek azok a kultúraspecifikus tartalmak, amelyek szükségszerűen elvesznek a fordításban? Milyen fordítási műveletekkel tudják a fordítók a célnyelvi olvasók hiányzó kulturális háttértudását valamelyest pótolni a kulturális aszimmetria csökkentése céljából? A fordításelemzés végső célja tehát az, hogy a mű német fordítását a fordíthatóság-fordíthatatlanság skáláján elhelyezze.

Fajt Balázs

egyetemi tanársegéd

Budapesti Gazdasági Egyetem, PSZK, Pénzügyi és Gazdálkodási Szaknyelvek Tanszék

fajt.balazs@uni-bge.hu

Nyelvtanulás a tanterem falain kívül: egy kérdőíves felmérés eredményei

Manapság széleskörű konszenzus van azzal kapcsolatban, hogy a sikeres nyelvtanulóknak nem elég a tantermi nyelvórákon részt venniük, elengedhetetlen az is, hogy minél többet találkozzon a tanuló az általa elsajátítani kívánt célnyelvvel. A szélessávú internet korábban kitűnő lehetőséget nyújtanak erre a különböző, akár ingyenesen is elérhető audiovizuális tartalmak (például zenék, filmek, sorozatok, videójátékok stb.). Az előadás egy kérdőíves felmérés eredményeit igyekszik bemutatni, amelynek fókuszában a középiskolás diákok idegennyelvtanulási motivációja, valamint a különböző angol nyelvű szabadidős tevékenységek közötti összefüggések állnak.

Az eredmények azt mutatják, hogy a diákok nagy része gyakran végez az angol nyelvhez szorosan kapcsolódó szabadidős tevékenységeket. A regressziós elemzések továbbá azt is felfedték, hogy a diákok szabadidős tevékenységei pozitív hatással vannak a diákok tanórai nyelvtanulási motivációjára, illetve az iskolán kívüli motivált nyelvhasználatára is.

Farkasné dr. Gönczi Rita

gyógypedagógus, egyetemi adjunktus

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet

farkasne.gonczi.rita@barczi.elte.hu

Könnyen érthető kommunikáció, avagy kommunikáció a nyelvi szintek között

„A könnyen érthető kommunikáció a köznyelvben vagy összetettebb nyelvi szinten megjelenő információ tartalomjegységeinek megjelenítése vagy önálló információs tartalom kidolgozása egyszerű, letisztult formában, mely az információ megértését szolgálja. A könnyen érthető kommunikáció olyan kommunikáció, amely a nyelvi és nem nyelvi jeleket sok esetben egyedi szabályok mentén alkalmazza” (Farkasné Gönczi Rita, 2017, 2021). Az előadásban azt elemezzük, hogy interdiszciplináris szempontból hol helyezkedik el a könnyen érthető kommunikáció és hogyan alkalmazható szövegalkotás és intralingvális fordítás esetén.

Fekete Imre

egyetemi tanársegéd

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, Angol–Amerikai Intézet, Angol Nyelvpedagógiai és Fordítástudományi Tanszék

fekete.imre@btk.ppke.hu

Online házi feladatlapokban rejlő lehetőségek az angol alkalmazott nyelvtanórán: esettanulmány a magyar felsőoktatási kontextusban

Jelen esettanulmányhoz egy budapesti egyetem három, elsőéves *Angol alkalmazott nyelvtan* szemináriumi csoportban építettem be a jelenléti oktatásba az online, önjavító *GoogleForms* házi feladatlapok alkalmazását. A félév során a hallgatóknak (N=52) 10 darab tematikus házi feladatlapot kellett megoldaniuk. A feladatlapokat, az elvárt pontszámig, többször is ki lehetett tölteni. A kutatás adatgyűjtési eszközei a letöltött naplófájlok, valamint anonim és önkéntes reflexiók (N=41) voltak. Az eredmények tükrében elmondható, hogy a hallgatók elégedettek

voltak az online házi feladatokkal, de nem minden esetben tartották azok nehézségét egyenlőnek. A háttérelmzés továbbá lehetővé tette az otthoni hallgatói munka megfigyelését is; a legkevesebbet kitöltött feladatlapot átlagban 2,1-szer, a legnehezebbet 3,5-ször töltötték ki a hallgatók, az átlag kitöltés 2,7 alkalom, a hallgatók vélt heti ráfordítása pedig 53 perc volt. Az önjavító házi feladatlapok eredményesen beépíthetőnek bizonyultak az adott kontextusban, előnyük pedig a könnyű újrahasznosításban, a hallgatói elégedettségben és a hallgatói munka alapos nyomon követhetőségében mutatkozott meg.

Dr. Götz Andrea

megbízott oktató

Károli Gáspár Református Egyetem, BTK, Angol Nyelvészeti Tanszék

drgoetz.a@gmail.com

A hallgatói utószerkesztés tanulságai

A neurális gépi fordításnak köszönhetően az utószerkesztés mára olyan alapvető készséggé vált, amellyel minden fordítónak rendelkeznie kell. Mivel gyakran a kezdő fordítóktól is elvárják, hogy kiismerjék magukat e területen, a tanuló fordítóknak közel egy időben kell elsajátítaniuk az emberi fordítás és az utószerkesztés technikáit, ami a hallgatókon kívül az oktatókra is nagy feladatot ró. Az oktatók munkáját megkönnyítené, ha ismernék, az utószerkesztés mely aspektusai jelentenek kihívást a hallgatóknak. A jelen tanulmány erre a kérdésre keresi a választ.

A jelen kutatás az angol–magyar nyelvirány hallgatói utószerkesztését vizsgálja. A kutatás 27 BA-s hallgató módosításait elemzi kvalitatív és kvantitatív módon egy 6 szegmensből álló rövid szövegben. Az eredmények szerint a hallgatók szignifikánsan több felesleges, mint szükséges módosítást hajtanak végre, és toleránsak az interferenciával szemben. Ellentmondásos módon éppen a gépi fordítás magas minősége sok probléma gyökere.

Gyurka Noémi

egyetemi hallgató

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, Vitéz János Tanárképző Központ, Tanárképző Tanszék

noemi.gyurka@gmail.com

Integrált kiejtéstanítás a középiskolai angol nyelvórán

Az angol mint idegen nyelv oktatásban a kiejtéstanítás jelentős támogatást élvez nemzetközi körökben, ugyanis elősegíti az érthetőséget, és hozzájárul a hallás utáni szövegértés fejlesztéséhez is. Ennek ellenére a magyar kontextusban az explicit kiejtéstanításra gyakran nem fordítanak figyelmet. Jelen, a középoktatási kontextusban végzett esettanulmány során két kiejtési feladatot (homofónok, -ed toldalék) alakítottam át egy nemzetközi tankönyvből a magyar nyelvtanulók igényeinek megfelelően. A kutatás tizenegy hetet ölelt fel, és tizenhárom diák vett részt benne. Az adatgyűjtés eszközei órai megfigyelés, a kutatás előtt és után felvett kiejtésteszt, és félig strukturált interjúk négy önként jelentkező résztvevővel voltak. Az eredmények alapján elmondható, hogy ilyen rövid idő alatt a lexikális kiejtészhibák némileg korrigálhatónak bizonyultak, ugyanakkor a kiejtés javulása függ a résztvevők hajlandóságától és a kiejtéstanulásról alkotott véleményüktől.

Dr. Hajdu Zita

egyetemi adjunktus

Debreceni Egyetem, GTK, Gazdasági Szaknyelvi és Kommunikációs Intézet

hajdu.zita@econ.unideb.hu

Hogyan járulhatnak hozzá a hallgatók foglalkoztathatósági készségeinek fejlesztéséhez a szakmai idegen nyelvi kurzusok?

A hallgatók foglalkoztathatóságát javító, transzverzális készségek közé tartozik az idegen nyelvek ismerete, ugyanakkor a szakmai idegen nyelvi kurzusok, a nyelvtudás bővítésén túl, alkalmasak egyéb munkavállalói, vállalkozói vagy vezetői kompetenciák fejlesztésére is. Idetartoznak: a döntéshozó, tervezési, szervezési, együttműködési, interkulturális, tárgyalási, prezentációs és problémamegoldó készségek, de akár a numerikus adatok bemutatása is. Az előadás ismerteti, hogy a szakmai idegen nyelvi órákon – az általános és szakmai nyelvi készségek fejlesztésével párhuzamosan – milyen tevékenységek, feladatok segíthetnek a fenti kompetenciák erősítésében, támogatva ezáltal a leendő munkavállalók sikeres álláskeresését.

Hardiné Dr. Magyar Tamara

nyelvtanár

Széchenyi István Egyetem, Idegen Nyelvi Oktatási Központ

tamara@sze.hu

A katolikus liturgia nyelvhasználata magyar és francia nyelven

A katolikus egyház hitéletében, pasztorációs tevékenységében a kimondott állítások beszédtevékenységek, az üzenet címzettjeire hatást gyakorolnak. A liturgikus szövegek az egyház gyakorlatában egy nyelvterületen belül egységesek. Az előadás megpróbálja összevetni a magyar és a francia nyelvű liturgia közti hasonlóságot és az esetleges különbségeket. A vizsgálat tárgya egy 2021 júliusában hallott katolikus szentmise és az azt követő keresztelő. Az előadás előzetes hipotézise a különböző országok katolikus nyelvhasználatának hasonlatossága, a katolikus (keresztény) hit nemzetek és nyelvek fölötti, egyetemes jellege.

doc. PhDr. Anita Hut'ková, PhD

egyetemi tanár

Bél Mátyás Egyetem, BTK, Szlovák Tanszék

anita.hutkova@umb.sk

Mgr. Barbora Vinczeová, PhD.

egyetemi tanár

Bél Mátyás Egyetem, BTK, Angol Tanszék

barbora.vinczeova@umb.sk

A CAT eszközök használatáról Szlovákiában

Beszámolónk felvázolja a fordítástudomány helyzetét Szlovákiában, ahol az egyetemes művelődés területén hagyományosan előnyben részesült a műfordítás (Popovič hagyománya). Az utolsó évtizedekben azonban komolyabb mozgást észlelünk e téren is. Tanulmányunk főleg a CAT eszközök használatára összpontosít (Szlovákiában), bemutatva egyes releváns kutatási eredményeket. A felmérést 2016/17-ben B. Vinczeová végezte (indokok, elsajátítási módszer, előnyök/hátrányok stb.). Az adatokat összehasonlítjuk M. Djovčoš (2012, 2017, 2020) felmérés-eredményeivel, aki elsőként végzett ilyen jellegű kutatást

Szlovákiában. A változásokat az egyetemi fordításoktatás területén belül a kutatási eredmények kontextusában részletezzük. Egyben bemutatjuk, hogyan illeszkedett az új CAT-tantárgy a beszercebányai Bél Mátyás Egyetem, illetve más szlovákiai egyetemek fordítási programjainak az oktatásába.

Dr. Kis Ádám

címzetes egyetemi docens
SZAK Kiadó Kft., nyugdíjas
adam.kis@szak.hu

Tapasztalatok a CAT és az MT együttes használatában

A fordítás és a fordítástechnológia tekintetében magamat amatőrnek tekintve a konferencián azokat a tapasztalatokat és impressziókat kívánom megosztani, amelyeket egy kedvtelésképp végzett fordítás során szereztem. A szöveg orosz nyelvű és nagyjából 100 évvel ezelőtt keletkezett, történelmi és hadsereggel, háborúval foglalkozik (Gyenyikin tábornok emlékirata). A fordítást Memoq platformon végeztem a DeepL gépi fordító (beépített) használatával. A fordítási folyamat maga is kínál technológiai érdekességeket, de számomra az igazi élményt az jelentett, hogyan reagál az MT-eszköz a szöveggörnyezet folyamatos változására – azaz némi betekintést nyújt a DeepL lelkivilágába. A konklúzióm az, hogy a gépi fordító használata rendkívüli segítség, azonban csapda is, mert folyamatosan jól formált szöveget szolgáltat, amely azonban gyakran mint fordítás hibás.

Kruták Anita Olga

nyelvtanár
Szegedi Tudományegyetem, SZAOK, Szaknyelvi Kommunikációs és Fordítóképző Csoport
krutak.anita.olga@med.u-szeged.hu

A magyarországi középkori oklevelek fordításának és publikációjának múltja, jelene és jövője

A magyar középkor kutatóinak kevés elbeszélő forrás áll rendelkezésükre a korszak megismeréséhez, azonban tekintélyes számban maradtak fent oklevelek ebből az időszakból. Az Árpád-kortól a Zsigmond-kor felé haladva jelentősen megnövekszik a kiadott oklevelek száma, összességében kétszázezres nagyságrendről beszélünk. A latin nyelvű oklevelek fordításának és kiadásának kezdeti törekvései már a 19. század második felében elindultak az Árpád-kor okleveleinek feldolgozásával, és a 20. században az Anjou- és a Zsigmond-kor okleveleinek publikációja is nagyobb lendületet vett. Az elmúlt 30 évben pedig a Magyar Medievisztikai Kutatócsoport folyamatosan megjelenő regeszták kötetei nyújtanak segítséget a korszak kutatói számára. Előadásomban ezeket a főbb fordítástörténeti állomásokat szeretném bemutatni.

dr. Lebovics Viktória

egyetemi adjunktus

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, BTK, Ukrán Filológiai Tanszék

leboviki@gmail.com

Szinkrontolmácsolás Nürnbergben

A szinkrontolmácsolás bölcsőjének a Nürnbergi pert tekintik. A Nemzetközi Hadbíróóság pontosan 10 hónapig és 10 napig tartott, 1945. november 20-tól 1946. október 1-ig a nürnbergi Igazságügyi palota № 600. termében, abban az épületben, amely a bombázások következtében gyakorlatilag porig rombolt városban csodával határos módon épen maradt. A vádirat másolatát a kíséző dokumentációval együtt a vádlott által ismert nyelvre lefordítva a bírósági tárgyalás megkezdése előtt kellett eljuttatni a vádlottaknak, illetve az eljárást során is biztosítani kellett a tolmácsolást, azon a nyelven, amit a vádlott beszél. Léon Dostert bízták meg a tolmácsolás és fordítás megszervezésével és biztosításával, bár a tolmácsok kiválasztása nem volt könnyű feladat. Az előadás ebbe a folyamatba enged betekintést néhány érdekes történeten keresztül.

Magnuczné dr. Godó Ágnes

tanszékvezető egyetemi docens,

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

nyegodoa@uni-miskolc.hu

„Azért, mert lehet a feladatban olyan is, amikor több megoldás van, ezért van benne kihívás” – Tanulói vélemények az ENGaGE Digitális angol és német nyelvi feladatbankról 4-8. osztályos diszlexiás nyelvtanulók és inkluzív osztályaik számára

Hazánkban a diszlexiás tanulók oktatása integrált iskolai osztályokban zajlik. A diszlexiás tanulók a sajátos nevelési igényű tanulók egy külön csoportját alkotják, akik becslések szerint 8-10%-os arányban képviseltetik magukat a magyar közoktatásban (Kormos, 2021), és számuk folyamatosan növekszik. Az elmúlt években megélnéknélő kutatások azt mutatják, hogy a diszlexia különösen nagy kihívást jelent az idegennyelv-tanulásban (Kormos és Smith, 2012), mivel az anyanyelven kialakult kompenzációs stratégiák nem alkalmazhatóak automatikusan a második nyelv tanulása során. Emellett a diszlexiás tanulók változatos összetételű csoportot alkotnak, amelynek kezeléséhez tudatosság, szakértelem és megfelelő tananyag lenne szükséges. Azonban Öveges és Csizér (2018) országos idegennyelv-oktatásról szóló felmérése szerint ezek a feltételek jellemzően nem állnak rendelkezésre, és a közoktatás minden iskolatípusában 25% alatt van azon iskolák aránya, amelyek külön idegennyelvi foglalkozásokat szerveznek SNI-s vagy BTMN-es tanulóiknak. A helyzetet javíthatná a rendelkezésre álló kutatási eredmények oktatásba történő visszaforgatása egyrészt a nyelvtanár(tovább)képzés, másrészt a tananyagfejlesztés területén.

Ezt a célt tűzte ki maga elé a Miskolci Egyetem által koordinált, „ENGaGE Digitális angol és német nyelvi feladatbank 4–8. osztályos diszlexiás nyelvtanulók számára” című TEMPUS Erasmus+ projekt. A négy ország (Cseh Köztársaság, Egyesült Királyság, Lengyelország, Magyarország) és hét intézmény összefogásával létrehozott feladatbank rugalmasan illeszthető, tematikus elrendezésű tananyagot biztosít 4–8. osztályos diszlexiás nyelvtanulók és inkluzív osztályaik számára, valamint digitális támogató tanártréning anyagokat ajánl a feladatbankot használó nyelvtanárok számára is.

A projekt tervezése során a rendelkezésre álló szakirodalom és a közelmúltban sikeresen zárult hasonló témájú nemzetközi projektek (DysTEFL 1-2, CalDys 2) eredményei szolgáltak alappilléreként, amelyek három nagyobb területet foglalnak magukba: a diszlexiás

nyelvtanulók nehézségei és célzott képességfejlesztése, a digitális technika támogató lehetőségei, valamint az inkluzív oktatás és differenciálás jelentősége.

Előadásom célja a feladatbankot kipróbáló tanulók visszajelzéseinek bemutatása. A tanulói kérdőív a tananyag motiváló erejére, nehézségi szintjére, a befektetett tanulói erőfeszítésre koncentrált, illetve konkrétan rákérdezett a kedvelt feladatokra, lehetőséget biztosítva nyitott magyarázatokra is. A 630 regisztrált tanulói felhasználóból 253-an küldtek vissza különböző leckékre vonatkozóan összesen 1065 kérdőívet. Válaszaik érdekes eredményekkel szolgáltak a motiváció, nehézségi szint és erőfeszítés kapcsolatáról, illetve az írási–olvasási nehézséggel küzdő és nem küzdő tanulók preferenciáiról, amelyek alapján megfogalmazható néhány fontos pedagógiai implikáció.

Mátyás Anikó

egyetemi tanársegéd

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

ani@favoritnyelvsuli.hu

Nyelvvizsga – barát vagy ellenség?

Magyarországon a nagy tétellel bíró, standardizált nyelvvizsga az egyik fő nyelvtanulási cél (Csizér & Kormos, 2006), mivel jelentős hatást gyakorol a vizsgázók életére. Ezt a hatást a szakirodalom *washback*-hatásnak nevezi, mely Bachman és Palmer (1996) szerint befolyásolja a makrokörnyezetet (társadalom, oktatás), illetve a mikrokörnyezetet (tanítás–tanárok, tanulás–tanulók) egyaránt. Amit és ahogyan mérünk, a nyelvtanításban értékke alakul és kontrollálja a tanítási és a tanulási folyamatot. A nyelvvoktatásban dolgozók egy része a nyelvvizsgát fenyegetőnek tartja a nyelvtanulás élvezetének, valamint a nyelvtanulási motiváció fenntartásának szempontjából. Míg pártolói szerint éppen a nyelvvizsga által kiváltott nagyfokú motiváció, és a rendszeres mérés előnyös a nyelvtanulási hajlandóságra nézve. Előadásomban a nyelvvizsga mikrokörnyezetre gyakorolt hatásait boncolgatva keresem a választ arra, hogy ez az oktatási szempontból értékes eszköz, az értékelés által vezérelt oktatás jegyében milyen előnyökkel járhat, és hogyan tehet hozzá a nyelvvoktatás minőségének javulásához.

Dr. Paksy Tünde

egyetemi adjunktus

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

paksytunde@hotmail.com

Meglepő fordulatok. E.T.A. Hoffmann műveinek néhány különleges kiadásáról és fordításáról

Ma már általánosan elfogadott véleménynek tekinthetjük, hogy nemcsak hasznos, de sokszor szükséges is egy-egy irodalmi mű újrafordítása. Leginkább a mű keletkezése szerinti kortárs olvasó és a mai olvasó ismeretei, élményei, olvasási stratégiái stb. mentén kirajzolódó befogadási horizontok közötti alapvető különbséggel szokás ilyenkor érvelni. Egy-egy korábbi fordítás tanulmányozása ezáltal sok esetben arra is lehetőséget ad, hogy rekonstruálhassuk, nagyjából hol húzódtak az adott korban vagy a fordító esetén a befogadás határai. E.T.A. Hoffmann a német romantika kísérletező kedvű szerzői közé sorolható. Ennek számos jegye van, például a játékos, az olvasót számos módon manipuláló elbeszélésmód, az elbeszélők megsokszorozása, a bonyolult történettség, a különböző műfajú szövegek beágyazása, a

történetek elbeszélőkeretbe illesztése, a lineáris történetmesélés megkérdőjelezése, stb. Éppen ezért tekintik sok esetben a posztmodern előfutárának is. Az előadásban néhány Hoffmann-mű fordítása és különleges kiadása kapcsán igyekszem megmutatni, milyen hatással lehet egy-egy fordítói és/vagy kiadói döntés az adott szöveg értelmezhetőségére.

Dr. Pethő József

habilitált főiskolai tanár

Miskolci Egyetem, BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

pethojos@gmail.com

A személyjelölés konstrukciói a fordításban (Kosztolányi verseinek német fordításai alapján)

A funkcionális kognitív stilisztika és poétika egyik legfontosabb alaptétele szerint a nyelvi szerkezetek megformálása, poétikussá válása nem pusztán „stilisztikai díszként”, hanem inherens módon, releváns mértékben hozzájárul a szövegek jelentéséhez, illetve megértéséhez. Mivel a lírai szövegek nyelvi megformáltságának és poétikusságának egyik leginkább meghatározó összetevőjét a személyjelölés konstrukciói adják, ezért ezek fordításelméleti és -technikai megközelítése is fontos új szempontokat kínál a szóban forgó szövegek teljesebb nyelvészeti elemzéséhez. Az előadás az idetartozó legalapvetőbb szempontok, kérdések közül vet fel néhányat, különösképpen az önmegszólítás és a stílusérték szerepét előtérbe állítva. A korpuszt Kosztolányi-versek német fordításai adják, elmélet és gyakorlat egységének jegyében ezek (adott szempontú) részleges elemzéseit is magában foglalja az előadás.

Sasvári Anna

egyetemi tanársegéd, doktorandusz

Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet, Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék; Miskolci Egyetem, Irodalomtudományi Doktori Iskola

sasvaripanni@gmail.com

Kapcsolat az univerzális kultúrához a gyermekirodalmi (újra)fordításokon keresztül

Amikor egy gyermekkönyv egy világszerte ismert, ikonikus művé nővi ki magát, a fordítása különösen fontossá válik a célnyelvi kultúrában. Ugyanis általa a célnyelvi olvasó nemcsak az eredeti szöveg jelentését ismerheti meg, hanem ahhoz az univerzális jelenséghez is kapcsolódhat a fordítás által, amelyre a forrásnyelvi szöveg alapján készített adaptációk, allúziók és feldolgozások épülnek. Az *Alice Csodaországban* kanonikus magyar fordítása lehetővé teszi a magyarok számára azt, hogy az univerzális *Alice*-jelenséghez kapcsolódjanak? Carroll művének hat magyar fordítása készült; három a kanonikus, 1958-as Szobotka Tibor által készített Kosztolányi-átirat előtt, kettő pedig az elmúlt évtizedben. Előadásomban az alábbi kérdéseket igyekszem megválaszolni: milyen hatással vannak ezek a fordítások *Alice* magyarországi befogadására? A kanonikus fordítás vagy az újrafordítások által tud a magyar közönség jobban kapcsolódni az univerzális *Alice*-jelenséghez?

Dr. Sárvári Tünde

főiskolai docens

Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Német és Német Nemzetiségi Tanszék

sarvari.erzsebet.tunde@szte.hu

A fordítás szerepe a modern idegennyelv-oktatásban

Ha az idegennyelv-oktatás kontextusában merül fel a fordítás kérdése, legtöbbször a nyelvoktatás történetéből ismert, napjainkban gyakran klasszikusnak nevezett nyelvtani-fordító módszerre gondolnak. Ez a módszer, mint arra az elnevezés is utal, a nyelvtani szabályok ismeretét és a fordításkészséget tekintette a nyelvtanítás legfontosabb céljának. Bár a modern idegennyelv-oktatás elsődleges célja a tanulók nyelvi cselekvőképességének fejlesztése lett, ez a sokat vitatott módszer újra és újra tetten érhető a nyelvórákon. Több szakirodalomban is találhatunk utalást arra, hogy a gyakran emlegetett négy alapkészség (beszédértés, olvasott szöveg értése, beszédképesség, íráskészség) mellett a fordítás az ötödik készség, amit fejleszteni kellene a nyelvoktatás során.

Jelen előadás arra keres választ, milyen szerepet játszik a fordítás a nyelvtanulási folyamatokban, milyen érvek szólnak a fordítás mellett és ellen a modern idegennyelv-oktatásban. A vizsgálat alapját a 2021 őszen folytatott osztálytermi kutatómunka adatai képezik. A didaktikai háromszögben vizsgáljuk a fordítás szerepét a látott felső tagozatos németórák keretében, ahol a tanulók a németet első idegen nyelvként tanulják.

Dr. Sólyom Réka

egyetemi docens

Károli Gáspár Református Egyetem, BTK, Magyar Nyelv-, Irodalom- és Kultúratudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

solyom.reka@kre.hu

Metaforák a minőségügy magyar–angol terminusaiban

Az előadás a minőségügy magyar szaknyelvében *a folyamatok irányok és a folyamat utazás* fogalmi metaforákat elemzi kognitív keretben (Lakoff–Johnson 1980, Kövecses 2005). A korpuszt egy minőségügyi értelmező szótár (Balogh–Földesi 2003), az ISO 9001:2015 szabvány és az orvostechikai eszközökről szóló EU-rendelet fogalomtára adja. A minőségügyi szaknyelv terminusainak szemantikai vizsgálatára (Sólyom 2020) alapozva az előadás arra fókuszál, hogy 1) milyen metaforák találhatók a magyar forrásokban a vizsgált típusokból, 2) ezek hogyan viszonyulnak angol ekvivalenseikhez: a) azonos a metafora a magyar–angol terminusban (futam–run); b) a magyar terminus metaforikus, az angol nem (előmozdít–promote); c) metaforikus mindkettő, de más módon (visszavezethetőség–traceability). A kutatás így a fordítási ekvivalencia szemantikai kérdéseit vizsgálja, amelyek „anyagot szolgáltatnak a nyelvtudomány egyik legizgalmasabb kérdésének – a forma és a funkció viszonyának – kutatásához” (Klaudy 2018).

Dr. Sturcz Zoltán

c. egyetemi tanár

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Műszaki Pedagógia Tanszék

sturcz.z@eik.bme.hu

Fordításpolitika, fordításmenedzsment az Akadémia reformkori dokumentumaiban

A magyar fordítástörténet reformkori szakaszát két szempontból vizsgálhatjuk. Egyrészt milyen elméleti viták, szempontok merültek fel a jelzett korszakban, másrészt a fordítás mint szakmai terület hogyan kapott támogatást az akkori tudományos élet meghatározó szervezetétől, az Akadémiától. Az Akadémián belül a fordítás két okból is kiemelt szerepet kapott. Először azért, mert a magyar nyelv fejlesztése szempontjából fontosnak ítélték a fordítások szorgalmazását; másodsor azért, mert a szépirodalmi és a tudományos látókör kibővítésében ezt jelentős eszköznek tekintették. Ennek megfelelően a hivatalos akadémiai dokumentumok több helyen is foglalkoztak a fordításpolitikai kérdésekkel irányelvek, ajánlások formájában. Konkrét támogató lépéseket tettek a fordításkultúra kibővítése ügyében, kiadási programokat is gondoztak. Ezzel a tevékenységgel nemcsak az akadémiai kereteken belüli munkálatokat segítették, hanem motivációt adtak a tágabb fordítási tevékenységnek is.

dr. Szanyi Ildikó

tanár

Berzeviczy Gergely Technikum, Miskolc

ildiko.szanyi@gmail.com

A műfordítás mint „kulturális transzfer”

Egy fordítónak nem elég alaposan ismernie a forrásnyelv és a célnyelv grammatikai szabályait és lexikológiai rendszerét, hanem a két nyelv kulturális különbözőségeivel is tisztában kell lennie. Ez egy releváns elvárás, akár általános, akár szakmai szöveg fordításáról van szó. Egy műfordítónak azonban nem csak tisztában kell lennie az adott nyelvek kulturális hátterével, hanem meg is kell szólaltatnia a forrásnyelven íródott művet. Elvárás vele szemben, hogy esztétikai élményt nyújtson, és megismertesse a célnyelvi olvasóközönséggel az eredeti szöveg kulturális sajátosságait. Ezzel tulajdonképpen nem mindig ragaszkodhat a pusztán tárgyilagos fordításhoz, sokszor hozzá is kell tennie vagy el kell vennie az eredeti szövegből. Jelen előadás igyekszik példákat bemutatni arra, hogyan lehetséges „kulturális transzfer” egy németnyelvű Svájc-ból, azon belül Wallisból származó szöveg esetében, Rolf Hermann *Flüchtiges Zuhause* című kötetének magyar nyelvűre történő fordítása során.

Szente Gábor

PhD-hallgató

Pécsi Tudományegyetem, BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola

szente8@gmail.com

Invito „hát”! (A diskurzusjelölő a *Harry Potter* első kötetének magyar kiadásában)

A *Harry Potter és a bölcsek kövében* vizsgálok a *hát* diskurzusjelölő funkcióit pragmatikai szempontból – tekintettel a szó alkalmazását motiváló nyelvi elemekre az eredeti szöveg vonatkozó szemelvényeiben. A ReALIS-en (Alberti 2011) alapuló típusok (Szeteli et al. 2019) megoszlását összevetem a *hát* grammatikalizációjának (Traugott 1995) eddig vázolt szakaszaival (többek között Schirm 2007–8). Az elemzéseket három független annotáló

végezte. A kategorizáláson túl írásos észrevételekkel segítették munkámat. A fordításban alig található tagmondatvégi *hát*, az -elejiek szóródása a korábban vizsgált művekhez viszonyítva kiegyensúlyozottságot mutat, egyedül a határozott funkció felülreprezentált. Utóbbi előfordulása az esetek bő negyedében a *but* szó jelenlétével függ össze. A tagmondatéli *hátok* eloszlása műfaji jegyekkel magyarázható – hozzájárult ehhez a központozás néhány egyedisége is. A tagmondatzárók alacsony száma pedig illeszkedik a *hát* grammatikalizációjában megfigyelhető tendenciákhoz.

Dr. Szilágyi Ildikó

egyetemi adjunktus

Debreceni Egyetem, BTK, Francia Tanszék

szilagyiiildiko@arts.unideb.hu

Az Apollinaire-recepció változásai

Előadásomban Guillaume Apollinaire magyarországi fogadtatásának főbb állomásait, annak változásait mutatom be (az avantgárd költőjétől a posztszimbolista „elégikus-tragikus” költőig). Először röviden áttekintem az Apollinaire-fordítások történetét. Bár az első Apollinaire-novella (1910) és versfordítás (1915) már a költő életében megjelent, válogatott verseinek első kiadását csak 1940-ben adta ki Radnóti Miklós és Vas István.

Apollinaire kultuszának első periódusa a két világháború közti időszakra tehető. Néhány évtizedes mellőzés után az 1960-70-es években megélénkült az érdeklődés Apollinaire költészete iránt, melyet műveinek eddigi legteljesebb kiadása fémjelez (1967). Apollinaire magyar költőkre gyakorolt hatásával kapcsolatban (Radnóti, Illyés, Rónay, Somlyó) utalok Rába György (1970), Réz Pál (1974) és Pór Péter (1995) tanulmányaira. A legújabb regény- és versfordítások mellett bemutatom – néhány példán keresztül – Apollinaire jelenlétét a kortárs magyar költészetben (Tóth Krisztina, Varró Dániel, Tandori Dezső, Imre Flóra, Kovács András Ferenc).

Szlávik Szilárd

doktorandusz

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Program

szlavik.szilard@gmail.com

A gépi fordítás és az utószerkesztés vizsgálatának helye a nyelvtudományban

A gépi fordítással előállított szövegek és az utószerkesztés vizsgálatának helye a nyelvtudományban – és ezáltal a fordítástudományban – korántsem olyan egyértelmű, mint ahogyan az első pillantásra tűnhet, hiszen a legtöbb nyelvész egyetért abban, hogy a nyelvtudomány tárgya a természetes emberi nyelv. Arról azonban már megoszlanak a vélemények, hogy a gépi fordítás eredményét egyáltalán ide sorolhatjuk-e, illetve arról is, mi szükséges ahhoz, hogy mégis természetes nyelvű szövegeknek tekinthessük őket. Habár a gépi fordítások utószerkesztése egyre gyakrabban jelenik meg a szakfordítói munka során, az utószerkesztés, a humán fordítás és a lektorálás viszonya sem egyértelműen tisztázott. Az előadás az említett problémakörök bemutatásán túl az utószerkesztéssel kapcsolatos kutatások szükségessége mellett érvel, melyek eredményeit a fordítás oktatásában is alkalmazni szükséges.

dr. Taskovics Okszana

lektor

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet, Ukrán Filológiai Tanszék

taskovics.okszana@gmail.com

Amikor a fordításnak a nyelv felvirágoztatása a célja – A fekete tanács ukrán és orosz nyelvű fordításai keletkezésének kérdéséről

Pantelejmon Kulish nem az egyetlen ukrán író, aki az ukrán irodalmi nyelv és az ukrán irodalom felemelkedése érdekében saját művei orosz nyelvre történő fordításához folyamodott. Azonban az ő esetében a fordítás szó használata sokáig tévútra terelte a kutatókat, akik a két szöveget sokszor a fordítástudomány szempontjából vetették össze. Ugyanakkor a mű keletkezésével foglalkozó legújabb kutatások új részleteket tártak fel a *Fekete tanács* megírásának történetéről, ami segít pontosítani a két változat kapcsolatát, létrehozásuk okát és célját.

Varga Éva Katalin

nyelvtanár, egyetemi adjunktus

Semmelweis Egyetem, Szaknyelvi Intézet

varga.eva_katalin@semmelweis-univ.hu

Determinologizáció az oroszban a Covid-19 pandémia idején. Egy korpuszalapú vizsgálat tanulságai

A Covid-19 világjárvány szinte első percétől tapasztalhattuk, hogy a médiában ugrásszerűen megnőtt a szakszavak használata.

Előadásomban a *Timestamped JSI Web Corpus 2014–2021 Russian* korpusz alapján vizsgálom az új terminusok létrejöttét, a terminusalkotás módjait és a determinologizáció jelenségét. A terminusok között elsősorban azokra fókuszálok, amelyek az oroszban jelentésváltozáson mentek át, például megváltozott a konnotációjuk (самоизоляция), értékrendi megítélésük (социальная дистанция /социальное дистанцирование) vagy a jelentéstartalmuk (QR-код). Az alkorpuszok (2014 és 2021 első fele) adatainak összehasonlítása megmutatta, hogy a szaknyelvi terminusok kollokációinak száma is jelentősen megnőtt, szemantikai és szófaji szempontból is változást mutatnak (вакцинация, штамм, тромбоз). Eltolódást tapasztalhatunk a nemzetközi (latin) terminus javára a korábban használt vernakuláris szakszó rovására (вакцина–прививка, вакцинировать–прививать).

Dr. Vermes Albert

egyetemi docens

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, BMK, Amerikanisztika és Germanisztika Intézet, Anglisztika és Amerikanisztika Tanszék

vermes.albert@uni-eszterhazy.hu

Epiktétosz Kézikönyvecskéjének magyar fordításai

A kései sztoikus, görög nyelven tanító filozófus, Epiktétosz (i.sz. 50 k.–120 k.) *Kézikönyvecskéje* (*Enkheiridion*) című műve évszázadok óta olvasható különböző európai nyelveken írott fordításokban. Első magyar fordítása Thordai János kolozsvári unitárius lelkész munkája, valószínűleg 1628-ból, amely töredékesen, kézirat formában maradt fenn. Két évszázaddal később, 1825-ben jelent meg Pesten Mokry Benjámint magyar változata, amit 1894-ben követett Vajda Károly Fehértemplomban kiadott fordítása. Modern szövegváltozatai közül az első

Sárosi Gyula 1942-es fordítása. Ennek a szövegnek Zsolt Angéla szerkesztésében készült új kiadása 1978-ban látott napvilágot Steiger Kornél utószavával és jegyzeteivel ellátva. A legfrissebb magyar fordítás Steiger munkája 2014-ből (2. javított kiadása 2016-ban jelent meg). Előadásomban ezen klasszikus filozófiai mű magyar fordítástörténetének néhány aspektusát próbálom röviden áttekinteni és értelmezni.